

'Malcolm X' van KVS: breekpunt in de Vlaamse theatergeschiedenis

Gedaan met behagen

Van opgestoken middelvinger naar staande ovatie: 'Malcolm X' van KVS bespeelt een perfecte balans tussen storen en bekoren. Vooral de bezetting heeft iets historisch.

WOUTER HILLAERT

Zelfs in een grote schouwburg hoeven beelden helemaal niet groot te zijn om groot uit te pakken. Een opgestoken zwarte middelvinger kan volstaan. Enkele tellen, ellenslang, viseert de 'fuck you' van actrice Jessica Fanhan doelbewust het overwegend blanke publiek. Een provocatie? Een blijk van emancipatie? Of toch vooral een spel? Wat die vinger allemaal kan betekenen, daarover gaat *Malcolm X*.

Meer dan twintig spelers, zangers en muzikanten hebben regisseur Junior Mthombeni, schrijver Fikry El Az-zouzi en componist César Janssens verzameld voor hun debuut bij de nieuwe KVS. Zowat allemaal hebben ze een verscheiden achtergrond. Ze belichamen het staande orkest van zoveel stille minderheden. Trots blikken ze van de podiumrand neer op de zaal.

De laatste keer dat de KVS-scène zo massaal anders kleurde, was in *Coup fatal*. Toen verbouwden twaalf Congolese muzikanten de zaal voor een feestje van pure levenslust, maar ook het soort blijde animatie waar de blanke blik zich zo graag aan laaft. Een westers publiek dat wild applaudisseert voor Afrikanen op de scène lijkt nog altijd niet onschuldig. Te veel geschiedenis, te weinig debat dat ze heeft helpen verwerken.

Malcolm X breekt met die traditie. Fanhans middelvinger vormt het orgelpunt van een reeks heftige publieksbeschimpingen. 'Jullie zijn allemaal laffe, slaapwandelende moordenaars', bast rapper Pitcho. 'Jullie laten toe dat dit Europa het Midden-Oosten platbombardeert en Afrika's grondstoffen plundert, terwijl je glundert met je nieuwste telefoon. En dan schrikken als de allochtoon zijn mond opendoet.' Iemand lacht, anderen vergaat het lachen. Van veel ironie lijkt geen sprake.

Koloniale geschiedenis, hoofd-doeken-debat, het geloof als slijtzwam: zowat alles knettert langs

Veel heeft natuurlijk te maken met de figuur van Malcolm X, van wie dit theatrale concert de biografie mixt met zijn ideeën. Van straatschoffie ontpopte hij zich bij The Nation of Islam tot een controversiële uitdager van blank Amerika. Martin Luther King vond hij maar een softie, te dienstbaar aan de blanke 'duivels'. Integratie verketterde hij als een knieval. Malcolm X gaf zijn volk zijn trots terug.

Bounty

Hoe werkzaam is die trots vandaag nog? *Malcolm X* laft verschillende standpunten spreken. Zo speelt Rashif El Kaoui de befaamde 'bounty': zwart vanbuiten, wit vanbinnen. Hij dankt het Westen voor alle kansen, en excuseert zich voor de 'hoze allochtonen'. Said Boumazoughe vertolkt het andere uiterste. Hij diskwalificeert Malcolms moraal als gedateerd. 'Wij kiezen niet voor verdediging, wij vallen frontaal aan.' Een doodsbetrediging van The Nation of Islam, die Malcolm X in 1965 neerknalde? Het doet meer denken aan IS.

Van de opgestoken middelvinger bestaan dus verschillende versies. *Malcolm X* toont hun variëteit, meer dan hun eensgezindheid. Het roept geen figuur op van gisteren, maar posities tegenover de blanke norm van vandaag. De koloniale geschiedenis, het hoofd-doekendeбат, het geloof als slijtzwam: zowat alle interculturele hoogspanningen knetteren langs.

Er zullen er zijn die het allemaal wat te expliciet vinden, te betogend. Ze onderschatten de opgestapelde nood aan klare taal na eeuwen van onderdrukking. Vaak blijft het zelfs nog te suggestief: niet altijd is helder wie spreekt tot wie. Of ligt dat aan ons? Een totaal ander repertoire claimt hier een heel andere voorkennis dan Shakespeare of de Grieken.

Ook muzikaal is *Malcolm X* een verovering. Nina Simone, straffe Londense hiphop, Afrikaanse percussie, jazz fusion en natuurlijk 'Strange fruit': ze bieden troost om de geschiedenis, eerder dan vrolijke animatie. Zodra zang of dans te zeer zouden gaan behagen, scheurt de voorstelling zich weer af van zichzelf. In die afwisseling mag ze dan wel lang duren, *Malcolm X* voelt als een breekpunt in de Vlaamse theatergeschiedenis. Hier treedt een generatie aan die weigert om nog langer te pleasen.

De staande ovatie die dat vrijdag opleverde, was niet vrijblijvend. Ze stemde veel eerder in met waar de voorstelling mee begon: 'In tijden van haat en pijn is kunst het laatste ritueel.'

Tot 22/10 in KVS Bol, Brussel
www.kvs.be
★★★★☆

© Danny Willems

De Standaard/DS2 17/10/2016, bladzijden 4 & 5

All rights reserved. Gebruik and reproductie enkel mits toelating van de uitgever via De Standaard/DS2

